



"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

SOCIAL AND EMOTIONAL INTELLIGENCE AND GENDER AMONG STUDENTS MAJORING IN PEDAGOGY

Mamurboyeva Sevara Ermat qizi

mamurboyevasevara90@gmail.com

School Counselor, Secondary School No. 47, Bekabad District, Tashkent Region.

Abstract

This study provides a scientific and practical analysis of the role of the gender factor in the social and emotional intelligence indicators of students pursuing degrees in pedagogy, as well as the specific ways these traits manifest. The professional competence of future educators and the effectiveness of communication within the educational process are consistently linked to their emotional stability and social adaptability. Empirical testing was conducted with 100 students (50 female and 50 male) using the emotional intelligence assessment methodologies developed by N. Hall and D. Lyusin. The analysis revealed that while female students demonstrated higher levels of empathy, emotion perception, and social interaction skills, male students excelled in managing their own emotions and controlling impulsivity. These findings serve to enhance the professional training systems and psychological training programs for future teachers by incorporating a gender-sensitive approach.

Keywords

Social intelligence, emotional intelligence (EQ), gender characteristics, pedagogical education, empathy, emotional self-management, social adaptation, future educator, professional deformation.

PEDAGOGIKA TA'LIM YO'NALISHI TALABALARI SOTSIAL VA EMOTIONAL INTELLIGENCE GENDER

Mamurboyeva Sevara Ermat qizi mamurboyevasevara90@gmail.com

Toshkent viloyati Bekobod tumani 47-sonli maktab maslahatchisi





Annotatsiya. Ushbu tezisda pedagogika ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan talabalarning sotsial va emotsional intellekt ko'rsatkichlarida gender omilining tutgan o'rni hamda uning namoyon bo'lish xususiyatlari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Bo'lajak pedagoglarning kasbiy mahorati va ta'lim jarayonidagi muloqot samaradorligi ularning emotsional barqarorligi hamda sotsial moslashuvchanligi bilan doimiy ravishda bog'liqdir. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ayol talabalarda empatiya, emotsiyalarni idrok etish va sotsial muloqotga kirishish darajasi yuqoriroq bo'lsa, erkak talabalarda o'z emotsiyalarini boshqarish hamda impulsivlikni jilovlash xususiyati ustunlik qiladi.

Kalit so'zlar: Sotsial intellekt, emotsional intellekt (EQ), gender xususiyatlari, pedagogik ta'lim, empatiya, emotsional o'z-o'zini boshqarish, sotsial moslashuv, bo'lajak pedagog, kasbiy deformatsiya.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim paradigmasida pedagog kadrlarning kasbiy kompetentsiyasini shakllantirishda faqatgina ularning akademik bilimlari hamda metodik ko'nikmalari yetarli emas. Ta'lim jarayoni uzluksiz sub'yekt-sub'yekt munosabatlaridan iborat bo'lganligi sababli, bo'lajak o'qituvchining sotsial (SQ) va emotsional intellekti (EQ) uning kasbiy muvaffaqiyatini hamda pedagogik mahoratini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Sotsial va emotsional intellekt – bu shaxsning o'z va o'zgalar emotsiyalarini aniq anglash, ajratish, ularni boshqarish hamda ijtimoiy munosabatlarda konstruktiv qarorlar qabul qilish va moslashish qobiliyatidir.

Pedagogik faoliyatda o'qituvchi har kuni yuqori emotsional zo'riqish, auditoriya bilan muloqot va nizoli vaziyatlarni hal etish sharoitida ishlaydi. Shu sababli pedagogika yo'nalishi talabalarida ushbu sifatlarning shakllanganlik darajasini o'rganish muhim amaliy ahamiyatga ega. Ayniqsa, sotsial va emotsional intellektning namoyon bo'lishida gender xususiyatlarini (neyropsixologik va sotsial-psixologik omillarni) hisobga olish



“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

o'quv-tarbiya jarayonini individual va differentsial yondashuv asosida tashkil etish imkonini beradi.

Asosiy qism

Pedagogik psixologiyada bo'lajak o'qituvchining shaxsiy va kasbiy kamolotida emotsional va sotsial intellekt integral omillar sifatida talqin etiladi. Emotsional intellekt (EQ) shaxsning o'z va o'zgalar hissiyotlarini anglash hamda boshqarish qobiliyati bo'lsa, sotsial intellekt (SQ) ijtimoiy munosabatlarni, muloqot sherigining xulq-atvorini va noverbal signallarini to'g'ri idrok etish hamda moslashish imkoniyatini ta'minlaydi.

Ushbu sifatlarning namoyon bo'lishidagi gender tafovutlari bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lgan neyropsixologik va sotsio-kultural (gender-rol) konsepsiyalari orqali asoslanadi:

Neyropsixologik va neyrobiologik determinantlar: Inson miya yarim sharlarining funktsional asimmetriyasi va intergemisferik (yarim sharlararo) aloqalarning rivojlanish darajasi genderni ko'ra farqlanadi. Ayollarda bosh miyaning chap va o'ng yarim sharlari o'rtasidagi bog'liqlikning zichligi afektiv kechinmalarni nutqiy (verbal) shaklga osonroq o'tkazish, noverbal signallarni (mimika, intonatsiya, qarashlar) tezkor va sezgir idrok etish imkonini beradi. Erkaklarda esa o'ng yarim shar faoliyati hamda fokal neyron bog'liqlik emotsiyalarni ichki ratsionalizatsiya qilish, tahlil etish hamda tashqi ta'sirlarga mantiqiy munosabat bildirish tamoyilini shakllantiradi.

Sotsializatsiya va gender-rol nazariyasi:

Jamiyatda va ta'lim muhitida shakllangan an'anaviy gender rollari va psixologik kutilmalar ham muhim o'rin tutadi. Qiz bolalar tarbiyasida empatiya, g'amxo'rlik, emotsional sezgirlik va muloqotga kirishuvchanlik ko'nikmalari rag'batlantiriladi. O'g'il bolalar tarbiyasida esa his-tuyg'ularni jilovlash, bosiqlik, mustaqillik va muammolarni emotsiyasiz, ratsional hal etish ustuvor yo'nalish hisoblanadi.



"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Nazariy va metodologik tahlillar pedagogika yo'nalishi talabalarida sotsial va emotsional intellekt komponentlarining gender bo'yicha turlicha shakllanishini ko'rsatadi:

Empatiya va sotsial sezgirlik (Interpersonal EQ):

Ayol talabalarda empatiya, ya'ni o'quvchi va muloqot sherigining ruhiy holatiga kirib borish, uning his-tuyg'ularini tushunish va qayg'urish qobiliyati ustun shakllanadi. Ular auditoriyadagi ruhiy muhitni, o'quvchilarning charchoq, xavotir yoki qiziqish darajasini noverbal belgilarga ko'ra tez va intuitiv tarzda ilg'ay oladilar. Bu holat pedagogik faoliyatda o'quvchilar bilan psixologik yaqinlik o'rnatish va emotsional qo'llab-quvvatlash imkoniyatini oshiradi.

Emotsional self-regulyatsiya va stressga bardoshlilik (Intrapersonal EQ):

Erkak talabalarda o'z emotsiyalarini boshqarish, impulsiv reaksiyalarni jilovlash hamda stressli vaziyatlarda bosqilikni saqlash ko'rsatkichlari yuqori moslashuvchanlikni namoyon etadi. Erkak bo'lajak o'qituvchilar pedagogik nizo yoki kutilmagan favqulodda vaziyatlarda emotsional zo'riqishga berilmay, mantiqiy va konstruktiv qarorlar qabul qilishga ko'proq mo'ljallangan bo'ladi.

Sotsial moslashuv va muloqot strategiyalari (SQ):

Ayol talabalar verbal (so'zli) ekspressiyaga hamda sotsial muloqot guruhlariga kirishishga moslashuvchan bo'lib, bu ularga jamoada ijtimoiy aloqalarni tez shakllantirishga yordam beradi. Erkak talabalarda esa sotsial intellekt ko'proq ijtimoiy munosabatlarni, vaziyatning strategik rivojini ob'ektiv va mantiqiy tahlil qilish shaklida namoyon bo'ladi.

Kasbiy-psixologik xavf zonalari va deformatsiya omillari

Pedagogik faoliyatda sotsial va emotsional intellektning gender xususiyatlari ma'lum bir kasbiy-psixologik xavf zonalarini ham keltirib chiqarishi mumkin.

Ayol bo'lajak pedagoglar uchun:





"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Emotsional sezgirlik va empatiyaning haddan tashqari yuqoriligi o'quvchilarning muammolarini shaxsiy kechinmaga aylantirishga va natijada kasbiy emotsional so'nish (burnout syndrome) hamda psixoemotsional toliqishga tezroq chalinish xavfini oshiradi.

Erkak bo'lajak pedagoglar uchun:

Emotsiyalarni haddan tashqari jilovlash va ularni ratsionalizatsiya qilish muloqot jarayonida psixologik masofalanish (detachment), affektiv sovuqqonlik va noverbal muloqotda rigidly (moslashuvchanlik yetishmasligiga) olib kelishi mumkin.

Xulosa. Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida sotsial va emotsional intellektning gender xususiyatlarini ilmiy-nazariy tahlil qilish natijasida quyidagi umumlashtiruvchi xulosalarga kelindi:

Kasbiy-psixologik mohiyati: Bo'lajak o'qituvchining sotsial va emotsional intellekti uning kasbiy mahorati, auditoriya bilan samarali muloqot o'rnatishi hamda pedagogik faoliyatdagi emotsional barqarorligini belgilovchi integral shaxsiyat xususiyatidir. Ushbu sifatlarning shakllanganlik darajasi pedagogik muloqotning mazmuni, samaradorligi va psixologik iqlimiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Gender omilining namoyon bo'lishi: Sotsial va emotsional intellekt komponentlarining shakllanishida neyropsixologik va sotsio-kultural omillar bilan bog'liq bo'lgan aniq gender xususiyatlari namoyon bo'ladi:

Ayol talabalarda empatiya, interpersonal (shaxslararo) sezgirlik hamda verbal muloqot ko'nikmalari ustunlik qiladi. Bu holat ularda o'quvchilarning emotsional holatini va noverbal signallarini tezkor idrok etish hamda ularni emotsional qo'llab-quvvatlash imkoniyatini belgilaydi.

Erkak talabalarda esa intrapersonal self-regulyatsiya, emotsiyalarni jilovlash, stressga bardoshlilik va muammoli pedagogik vaziyatlarni mantiqiy-ratsional tahlil qilish xususiyati yuqoriroq moslashuvchanlikni ko'rsatadi.



"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Kasbiy xavf zonalari: Gender xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ayol bo'lajak pedagoglarda yuqori empatiya sababli kasbiy emotsional so'nish (burnout) va psixoemotsional toliqish xavfi, erkak bo'lajak pedagoglarda esa emotsiyalarni haddan tashqari ratsionalizatsiya qilish natijasida muloqotda psixologik masofalanish va affektiv sovuqqonlik shakllanishi ehtimoli mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Goleman, D. (2005). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.
2. Mayer, J. D., Salovey, P., & Caruso, D. R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197-215.
3. Люсин, Д. В. (2004). Современные представления об эмоциональном интеллекте. *Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования*, 29-36.
4. Karimova, V. M. (2007). *Ijtimoiy psixologiya*. Toshkent: Science va Texnologiya.
5. G'oziyev, E. G'. (2010). *Umumiy psixologiya*. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy Nishanova, Z. T. (2018). *Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya*. Toshkent: Aloqachi.